

Blad met kleur

Inleiding

Van zeer veel bomen, struiken en vaste planten bestaan bonte of rode vormen. Op enkele uitzonderingen na zijn ze gekweekt. Van sommige zie je vaker de gekleurde dan de groene vorm. Met mate toegepast kan een bonte of rode boom of struik een blikvanger zijn, maar ook hier geldt: overdaad schaadt. Bonte variëteiten maken veel minder bladgroen dan de normale, groene planten. Dat maakt ze wat kwetsbaarder. Aan de juiste standplaats, waterbehoefte en zonlicht moet daarom extra aandacht gegeven worden.

Gekleurde namen

Iedere plant heeft naast een Nederlandse naam ook een Latijnse naam. Deze bestaat uit twee delen. Het eerste deel is de geslachtsnaam, het tweede deel de soortnaam. Gekweekte variëteiten hebben ook nog een aanduiding tussen aanhalingstekens. Dit is de naam van de cultuurvariëteit (vaak afgekort tot c.v.). De naam van de c.v. zegt vaak al iets over de eigenschappen. Zo hebben rode variëteiten vaak de aanduiding 'Purpurea' of 'Atropurpureum'. Blauwachtige variëteiten komen vooral bij naaldbomen en grassen voor en worden vaak met 'Glauc' aangeduid. Planten die in z'n geheel goudgeel zijn noemt men vaak 'Aurea' of 'Aureum'. Meestal hebben bladeren een goudgeel deel, bijvoorbeeld langs de rand. Dan worden ze nogal eens met 'Aureomarginata' aangeduid. Is het blad niet geel maar wit dan zit er vaak iets met 'Alba' in de naam, bijvoorbeeld 'Albomarginata'. Deze aanduidingen zijn niet verplicht, maar worden vaak gebruikt om het bijzondere van de betreffende plant aan te duiden. Vooral in herfst en winter, als niet aan het blad te zien is wat voor variëteit het is, is het een handig hulpmiddel bij de aanschaf. Dat voorkomt dat in het voorjaar een plant met groen blad uitloopt waar u een bonte had willen zien.

Rode soorten

Rood blad is het opvallendst in het voorjaar en bij het verkleuren in de herfst. Vooral Japanse esdoorns (*Acer palmatum*) kunnen spetteren. Van zichzelf is *A. palmatum* groen maar meestal worden *A. palmatum* 'Atropurpureum' of nog donkerder, 'Bloodgood' aangeplant. Ook de bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') mag er wezen. Als statige boom is deze te vinden in parken en villawijken. Wie een bijzondere beukenhaag wil aanplanten plant afwisselend rode en groene beuken aan. Vooral in het voorjaar, tijdens het uitlopen van het blad, is dit een opvallende kleurencombinatie. Voor kleinere tuinen is *Cotinus coggygria* een geschikte struik. Vooral de groeiwijze is opvallend. Aan het uiteinde van de takken zitten de bladeren dicht bijeen, de bloeiwijze bestaat uit ijle pluimen die na ook na de bloei mooi blijven door de haartjes op de bloeistengels. De Nederlandse naam pruikenboom is dan ook goed gekozen. *C. coggygria* 'Royal Purple' heeft zeer donkerrood blad. De hazelaar *Corylus maxima* 'Purpurea' heeft donker blad. Fraai om solitair op een groen gazon toe te passen. Ook is het donkere blad heel geschikt om in boeketten te verwerken. Een heel bekende berberis die vaak wordt gebruikt voor lage heggen is de *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea Nana' met een compacte groeiwijze. Nadeel is de stekeligheid van de plant, dat maakt het opruimen van snoeiwerk tot een hele klus. Een tamelijk onverwachte boom met rood blad is de ruwe berk *Betula pendula* 'Purpurea'. Het blad is paarsrood met een rode bladsteel en de bast is niet wit maar paars getint.

Om ervoor te zorgen dat de rode kleur zich goed ontwikkelt is een lichte, zonnige standplaats van belang. Op een schaduwrijke plek 'vergroent' het rood en wordt het veel minder sprekend.

Bonte bladeren

Van haast alle gangbare struiken en tal van bomen is een bonte variant. Op een met zorg gekozen plek, liefst tegen een donkerder achtergrond kan een bonte struik prachtig uitkomen. Te veel bonte struiken maken het geheel gauw rommelig en druk.

Een van de meest aangeplante soorten met bont blad is wel de *Aucuba japonica*. Deze oersterke heester is bladhoudend en heeft rode bessen. '*Variëgata*' heeft geel gestippeld blad en de '*Crotonifolia*' heeft nog veel sterker geel gevlekt blad. *Aucuba*'s zijn tweehuizig, dus met vrouwelijke en mannelijke planten. Wie bessen wil moet dus voor mannelijke en vrouwelijke planten zorgen, een verhouding van 1 man op 5 vrouwen is voldoende. Bonte kornoeljes worden ook vaak aangeplant. *Cornus alba* '*Elegantissima*' heeft roomwitte bladranden en *C. alba* '*Gouchaultii*' heeft geelwit blad. *C. alba* '*Sibirica Variëgata*' heeft 's winters helderrode twijgen en 's zomers groen blad met zilverwitte rand. *Buxus* wordt tegenwoordig weer veel als lage heg aangeplant of gebruikt voor vormsnoei. Ook van *Buxus sempervirens* zijn bonte soorten zoals de '*Elegans*' met witte bladranden en de geelgeklepte '*Aureovariegata*'. Ook de alom bekende liguster *Ligustrum ovalifolium* is er in goudgeel ('*Aureum*') en met witte bladrand ('*Argenteum*'). Bonte bomen zijn er ook volop. Van de vederesdoorn *Acer negundo* zie je vaker de geelbonte '*Elegans*' of de witbonte '*Variëgatum*' dan de groene. De Noorse esdoorn *Acer platanoides* '*Drummondii*' heeft een brede lichte bladrand. De tulpenboom met bont blad heet *Liriodendron tulipifera* '*Aureomarginatum*'. Overigens kleurt het bonte blad in de loop van de zomer groen. De vlier *Sambucus nigra* '*Aurea*' is goudgeel net als de bergvlier *S. racemosa* '*Plumosa Aurea*' die behalve goudgeel ook diep ingesneden blad heeft.

Bonte naaldbomen

Wie van bontgekleurd en van naaldbomen houdt kan z'n hart ophalen. Van haast elke soort is wel een bonte of blauwgekleurde variëteit in de handel, vaak in combinatie met een bijzondere groeiwijze, bijvoorbeeld bolvormig, kruipend of juist zuilvormig. Heel bekend is natuurlijk de atlasceder *Cedrus libani* '*Atlantica Glauca*', de snelgroeierende blauwe spar waar veel huizen achter verscholen gaan. Veel minder bekend is *C. libani* '*Atlantica Aurea*' die goudgeel is en veel minder hard groeit dan z'n blauwgrijze broer.

De namen *Pinus pumila* '*Dwarf Blue*' en *Pinus parviflora* '*Glauca*' zijn veelzeggend over grootte en naaldkleur. *Taxus baccata* '*Semperaurea*' is heel geel, *Taxus baccata* '*Summergold*' is 's zomers geel, maar kleurt 's winters groener.

Ook bij de coniferen komen veel gele vormen voor bijvoorbeeld *Chaemaecyparis obtusa* '*Crispii*', goudgeel. *C. nootkatensis* '*Aurea*' is lichtgroen maar de uiteinden van de twijgen zijn geel.

Kleur in de moestuin

Ook voor in de moestuin zijn er fraai gekleurde soorten. Bij de groenteboer worden slasoorten zoals eikenbladsla '*Red Salad Bowl*' en '*Lollo Rosso*' aangeboden. Heel fraai is de donkerrode basilicum '*Ararat*', en '*Opal*', die qua geur niet onderdoet voor groene basilicum. De rode boerenkool '*Redbor*' wordt op dezelfde manier geteeld als groene. Het schijnt dat de koolwitjes eraan voorbij vliegen... Er zijn zelfs paarse sperzieboontjes. De '*Purple Queen*' is een stamboontje met groen blad waar een rood waas overheen ligt. De boontjes zijn dieppaars. Ware schoonheden om te zien. Tijdens de bereiding verdwijnt de rode kleur bij de meeste groenten en verandert in donkergroen. De paarse asperge '*Purple passion*' houdt z'n kleur wel, mits kort gekookt. Er bestaat zelfs een paars bloemkooltje '*Violet Queen*', haast zonde om op te eten, zo mooi. Hoewel tuinmelde meestal als onkruid behandeld wordt is de rode variëteit '*Red Plume*' een fraaie snijbloem, die als

eenjarige gezaaid wordt, maar het jaar daarop meestal spontaan terugkomt. De bijzondere, bronsrode kleur van de venkel *Foeniculum vulgare* 'Purpureum' is mooi in de moestuin maar past zeker ook in de siertuin.

Herfstkleuren

In de herfst is de pracht van al het verkleurende blad natuurlijk onontkoombaar. Opmerkelijk is dat elke soort er zo z'n eigen 'kleurstelling' op na houdt. De zomereik (*Quercus robur*) verkleurt bescheiden geelbruin, terwijl de Amerikaanse eik (*Q. rubra*) sterk roodbruin verkleurt. De moereseik (*Q. palustris*) kleurt oranjebruin. Beuken (*Fagus sylvatica*) verkleuren geel tot geelbruin. Esdoorns (*Acer sp.*) kleuren vooral geel. Wie ooit in Canada de 'Indian Summer' zag met hele berghellingen vol knalgeel verkleurende esdoorns en berken zal dit schouwspel niet snel vergeten. Ook exotische schoonheden als de tulpenboom (*Liriodendron tulipiferum*) en Japanse notenboom (*Ginkgo biloba*) kleuren intens geel. Bij het verkleuren denk je vooral aan loofbomen maar ook larix kleurt prachtig oranje, net voordat de naalden vallen. Het krentenboompje (*Amelanchier lamarckii*) verkleurt roodoranje. De amberboom (*Liquidambar styraciflua*) heeft de meeste kleuren in het blad. Zowel geel, oranje, rood als paars. Vaak zijn alle kleuren in een blad te vinden. Een mooie solitair is de *Rhus typhina* of fluweelboom. De grote, samengestelde bladeren verkleuren geel, oranje en rood. De klimplant die het mooist verkleurt is de wilde wingerd (*Parthenocissus quinquefolia*). Het glanzend groene handvormig samengestelde blad kan, dankzij de hechtschijfjes aan de ranken, grote vlakken zoals de gevel van een huis vullen. In het najaar verkleurt het blad sterk paars/oranjerood.

Hormonen en kleurstoffen

Het verkleuren in de herfst ontstaat doordat de planten het bladgroen of chlorofyl dat nodig was voor de fotosynthese uit het blad terugtrekken voor het winter wordt. Als het bladgroen verdwijnt worden de andere aanwezige kleurstoffen in het blad zichtbaar en komt het geel, oranje of paars tevoorschijn. Oranje en geel wordt gevormd door het aanwezige caroteen. Geel kan ook nog gevormd worden door de kleurstof xanthophyl. Paars wordt veroorzaakt door anthocyaan. Deze kleurstof is ook verantwoordelijk voor het rood kleuren van planten bij koud weer, zoals in het voorjaar. Als alle bladgroen teruggetrokken is kan het onbruikbaar geworden blad gerust afvallen. Het vallen wordt in gang gezet door daling van de daglengte en temperatuur. Dan loopt de productie terug van het hormoon auxine dat de vorming van kurk tussen blad en stengel verhindert. Als de productie ver genoeg teruggelopen is vormt zich een laagje kurk waarna het blad afvalt.

Opgepast:

'Teruglopen' voorkomen

De gekweekte bonte vormen hebben snel de neiging om jonge, groene scheuten te vormen, de oorspronkelijke kleur dus. Deze scheuten zijn sterker dan de bonte en als u ze hun gang laat gaan zullen ze de bonte overgroeien. Het resultaat wordt 'teruglopen' genoemd. Ook c.v.'s van naaldbomen hebben de neiging om terug te lopen. De enige manier om dit verschijnsel te ondervangen is om, zodra dit zich voordoet, de groene scheuten weg te snoeien.

Tekst: Bureau Zonneklaar, Machteld Klees